بە ناوی کوردستانی گەورە !

چاپی هەوەڵ کتێب بە ئەلفوبێی کوردی، لە ئێران ؟

ح. س. سۆران
soran909@hotmail. com

هەر لە مێردمنداڵیەوە، بە لەونێکی زۆر قووڵ هۆگری هۆنراوەی دڵ لاوێنی کلاسیکی کوردی بووم، بە تایبەت، هۆنراوە بەرزە نیشتمان ویستی Patriotism ەکانی مامۆستا ئەحمەدی خانی، ماموەستا حاجی قادری کۆیی و ماموەستا قانع. بەم چەشنە وەک رێگوزەرێکی بە تاسە، رێم کەوتە نێو باغی تەزرو بەرزی وێژەی کوردی و لە دیتنی ئەم هەمو گوڵە لەبەردڵە شەنگ و رەنگاورەنگە بدوێنە، فرمێسکی خۆشەویستی نیشتمان دەزا نێو چاوانی ئاواتە خوازم. لە لایەکیشەوە، ئەگەر پەخشان بە عارەقی رۆح دابنێین، دەستە خوشکە کەی کە شێعرە، دەبێتە فرمێسکی رۆح. جا بەم بۆچوونە، برێک لە فرمێسکە کوردانە کانم، بوونە شتێکی وەک شێعری کوردی بەر لە لاوی و کاتی گەنجی. لە ساڵی ١٣٤٠ی کۆچی هەتاوی (١٩٦١ زاینی) دوە، زۆرجاران، ماموەستا (مام وە ستا) شوکروڵڵا بابان، ماموەستا جەلال کۆچەر، ماموەستا برایم ستوودە و ماموەستا سوارە ئێلخانیزادە، ئەونووسراوانەی منیان بە ناوی شێعری هۆنەری هاوچەرخی ... بە تەرتیب لە رادیۆی کرماشان، بەغدا، سنە و تارانەوە بڵاو دەکردەوە، کە وردە وردە ئەم هەستەم لێ بەدیهات، کە رەنگە پێویست بێ ئەم هۆنراوانە نەفەوتێن، بڵاویان بکەمەوە و لەم چەشنە شتە کلیشەییانە.

بەڵام بە کامە یاسا؟ (چاپکردنی کتێبی کوردی لەو کاتەدا، لە ئێران، تریاک قاچاغتر بو) . تەنانەت ئەگەر بچوایەی ئیجازەش وەربگری، ئیجازەیان کە نەدەدا هیچ، سەریشت نەدەهێنا دواوە. ئەگەر بەرنامەی رادیۆیی کوردیش لە هێندێک شاری ئێران دانرابو، وەک عەشایریەکی ئاریایی پارێزەری غەربی ئێران، تەماشای گەلی کوردیان دەکرد، نە گەلێکی گەورە !.

بەکامە تێکنیک چاپم بکردایە ؟، لە کامە چاپخانە؟، چاپخانەی چی ؟ و چون و ...؟

سەرەتای کار :

پایزی ساڵی ١٣٤٥ ی کۆچی هەتاوی (١٩٦٦ ی زاینی) بو. ئەو کاتەماڵم لە دێی ساروقامیشی سەر چۆمی جەغەتو ، لە ناوچەی بۆکان، لە رۆژهەڵاتی کوردستان بو. دەفتەرە شێعرە پاکنووسکراوە کەم هەڵگرت و چووم بۆ تەورێز، چون ئەو کاتە چاپخانەلە بۆکان نەبو.

وتم لە تەورێز چاپخانەیەکی وا بدۆزمەوە، کە زۆر ناشارەزا و رەبەن بێ و نەزانێ، کە ئەم نووسراوانەی من کوردیە و چاپی کوردی لە تریاک قاچاغ ترە. زۆر لە شاری تەورێز گەرام، تا چاپخانەیەکی تازە دانراوم دۆزیەوە، لە شەقامی شانازی باکووری، لە کۆڵانێکی یەکجار زۆر تەنگ و ترش و قیرتاونەکراودا، کە خاوەنەکی لەبەر رەبەنی و بێ هەواڵی، بە ترکی دەوت (تویرچ) ، بە تەورێزی دەوت (تەربیز) و بە گێلدم ی دەوت (جێلدم) . ئەم چاپخانەیە ناوی چاپخانەی " تابش "بو.

بەرپرسی چاپخانەکە ناوی " ăÖÝăæĔ " بو، کە بەزاراوەی ترکی تەورێزی پێیان دەوت " مەش ئەبەرفەرز "، یانی مەشەدی ئەبولفەزل– ئەگەر ماوە ساغ و بەختەوەر بێ و ئەگەر نا، جێگەی بەهەشت بێ. لەگەڵ ئاغا ئەبولفەزل بڕیارمان دا، کە لە چاپخانەی تابش، کتێبەکە بەناوی " دیوانی سۆران "، چاپ بکەین. بۆ ئەوەی کە پۆلیس و مۆلیس نەزانێ و بیلامانێ ...، وتم من بە رۆژدا کارم هەیە و نامپەرژێ، دەبێ بە شەودا کاری لەسەر بکەین. ئەویش پێی ناخۆش نەبو وتی "شەوانە کارگەرێک لێرە

دەخەویٚ، تۆش وەرە خەریکی کاری پیتچنین و چاپ بە". جا من هەمو شەویٚک دەچوومە ئەویٚ و خەریک دەبووم.

بۆخۆم کاری پیتچنینم ئەنجام دەدا. بەڵام ئەو کاتە نە زینک و لیتۆگرافی لەویٚ بو و نە ناوی کامپیوتێریان بە خەویش بیستبو. چاپ هەر بە پیتی قورقوشم دەکرا. هەر بەم دەلیلە دەبو بۆخوم تێکنیکێکی چاپی بۆ بدۆزمەوە، کە بتوانم بە پیتی تایبەتی کوردی چاپی بکەم. چون بەر لەوە کتێبی کوردیم نەدیبو، لە رۆژهەڵات بە پیتی تایبەتی کوردی چاپ بووبیٚ.

تێکنیکی چاپی کتێبە کە :

١- بۆ دانانی دروشمی (٧) لە سەر پیتەکان (ئەوکاتە پیتی (ر) ش دروشمی (٧) هەر لەسەری دادەنرا، نەک لە ژێری) ، هێنام سەری پیتی (ح) ی عەرەبیم بری، تا بە شکڵی (ح) دەرهات و ٤٥ دەرەجە بە باری گەرانی کاتژمێردا دەمسووراند، جا وەک دروشمی (٧) ، لە سەر پیتگەلی (ر) ، (ل) ، (و) ، (ی) دامدەنا.

٢- بۆ ئەوەی دروشمە (٧) ەکان لەسەر پیتەکان نەبزوێن، چەند کیلۆ بەن (کشتەک) م لە راستە بازاڕی تەوریٚز کڕی. لەدوای پیتچنین و دانانی دروشمی (٧) لە سەریان، دەمهێنا زۆر توند و تۆڵ، بە بەن دەمبەست.

٣- بۆ ئەوەی کە دروشمە (٧) ەکان، میزان لەسەر پیتگەلی پێویست بوێستن و نەجوولێن، چووم چەند بەستە شەمچە (شقارتە = گۆگرد) ی کارخانەی تەوەکوللیم کڕی و بەم چەشنە بە شەمچە رێگلاژ م دەکرد، هێشتا بەم بەن و مەنە شەوە، ئەگەر تاماشای کتێبەکە بکەی، زۆر جار دروشمە (٧) بزۆرەکان، لە سەرپیتە پێویستەکان مۆزیان کردوە.

٤- وێنەکەمان بە تێکنیکی گراڤوور، لە سەر کتێبەکە چاپ کرد.

٥- *دەزگای چاپەکە، ماشینێکی کۆنەی ئۆریجینال هایدێلبێرگێر* Original Heidelbergerی *ئەلمانی بو.*

٦- کاری سەححافی، شتێکی ئاسان بو و هەر لە تەورێز ئەنجاممان دا.

بەو گشتە پۆلیتیک و تاکتیک و تێکنیکەی سەرەوە، هەوەڵین کتێبی شێعری لاوێک بە ئەلفوبێی کوردی، لە ئێران چاپ کرد. لە حاڵێکدا کە رەنگە سەد جاریش تەنانەت دیوانی وەحشی بافقی، لە ئێران بیٚ هێچ گەز و مەنێک چاپ بووبیٚ.

چەشنی بڵاوکردنەوە :

دوای ئامادەبوونی، دەبو کتێبەکە بڵاو بکەمەوە. لەو دەمەدا زۆر کەسیان بە جورمی ئەوە گرتبو ، کە کتێبێکی کوردی ببو یا نامەیەکی بە کوردی نووسیبو. جا لە بارودۆخێکی وەهادا، بڵاوکردنەوەی کتێبەکە لە چاپکردنی ئاسانتر نەبو. بۆ ئەوەی کە زەوتی نەکەن، هەر لە شاری تەورێزەوە، وەک بۆمبی پۆستی، بە پۆستدا ناردم بۆ چەندین پەرتووک فرۆشی و کەسایەتی لە رۆژهەڵاتی کوردستان، تا بڵاوی بکەنەوە. کەم پەرتووک فرۆش مەترسی ئەوەیان قەبووڵ دەکرد، کە بڵاوی بکەنەوە و کتێبەکانیان هەروا بۆ ناربوومەوە. بەڵام، پەرتووک فرۆشی موەففەقی لە مەهاباد و کاک مەلا محەممەدی محەممەدی لە سەقز، زۆر بە دڵسۆزی و بوێرانە، برێک لە کتێبەکانیان بڵاو کردەوە. باقیەکەی بە هۆی خەڵک و بە تایبەت بە هۆی قوتابانی قوتابخانە ناوەندیەکان بڵاو کرانەوە، کە لە نێو ئەواند بە تایبەت لە هەوڵ و کۆششی کاک فارووق کەیخوسرەوی و کاک فارووق بابامیری، کە ئەو کاتە لە سەقز، لە قوتابخانەی ناوەندی وانەیان دەخوێند ، سپاس دەکەم.

بارستایی :

١٥٠ لاپەرە، بە چەشنی گیرفانی (جیبی) .

www.kurdistannet.org
10-6-2003 17:57

سالّی چاپ :

١٣٤٥ی کۆچی هەتاوی (١٩٦٦ی زاینی)

قیمەت :

لە سەر کتێبەکە نووسرابو ، " قیمەت ٥ تمەن". بەڵام چون کارێکی تەواو فەرهەنگی بو ، وتبوومان هەرکەسێکیش پارەی نەبو ، بە خۆڕایی پێی بدەن. هێندێک کەسیش، کە بێ پارە ببون و نەشیان ویستبو بە خۆڕایی وەریگرن، مریشک، جووجەڵە و هێلکەو شتی وایان دابو (چون ئەو کاتە پارە کەم بو) . وای لێهات، کولانەیەک مریشک و قەرتاڵەیەک هێلکەی مریشک و بۆقلە و ... بو. کابرایەک کەروێشکی مالّیشی دابو بە کتێب.

دەنگدانەوە :

چون هەوەڵ کتێبی کوردی بو ، کە بە پیتی کوردی و بەو چەشنە بڵاو دەبوەوە، زۆر دەنگی داوە - نەک لەبەر ئەوەی کە هۆنراوەکانی دەرەجە یەک بوون. بۆ وێنە، دوای نزیکەی مانگێ زوربەی وێژەرانی ئەدەبی رادیۆ کوردیەکان راڤەیەکی موسبەتیان لەسەر کرد، وەک :

- ماموەستا جەلال کۆچەر ، لە رادیۆی بەغدا.
- ماموەستا شوکروڵلا بابان، لە رادیۆی کرماشان.
- ماموەستا سوارە ئیلخانیزادە، لە رادیۆی تاران.

ماموەستا مەحموود زامداریش، لە کوردستانی ئەودیو ، بە ناوی شێعری بەرەنگاری، شتێکی لەسەر نووسیبو و زۆرکاری دیکەشی لەسەر کرا.

بە تایبەت، هێندێک لە خوێنەران کە قەت تا ئەو کاتە نووسراوەی کوردیان لە رۆژهەڵات گیر نەکەوتبو ، هێندە بە تاسە، لەسەر یەک خوێندبوویانەوە، بەو کتێبە شێعرە، فێری سەودای کوردی ببوون، کە یەکێک لەوانە هەستاری رێزدار خاتو فاتمەی ناهید بو ، کە ئێستا دانیشتوی بۆکانە و یەکێک لە ئافرەتە شازەکانی کوردە.

کامە هۆنراوەی نێو کتێبەکە زۆربر سەرنجی راکێشا :

- هۆنراوەی پرشنگ – رەنگە بە سەدان کچیان بە بۆنەی ئەو هۆنراوەیەوە ناونا پرشنگ.
- هۆنراوەی وەرە ساقی.
- هۆنراوەی ئاوری نەورۆز.

کە بە سەدان کەس ئێستاش ئەم هۆنراوانەیان لەبەرە.

شوێنی رامیاری :

بە قەولی فارس " هەر کەس کاڵەک بخوا لەرز دەیگرێ". رەگدانەوەی رامیاری نووسینی ئەم کتێبەش، رەپێلّگەی ئاسایی ژیانی رابوردو، ئێستا و داهاتوی منی بە تەواویو گۆڕی، کە چون ئەمە بە ئەرکێکی نەتەویی دەزانم و حەقم نیە بیدەمەوە بە چاوی کەسدا، لە کوولەکەی تەڕیشدا باسی ناکەم. تەنیا بۆ وخالّی نەبوونی باسەکە، دەڵێم " هەمیشە ماڵەکەمان دو دەرگەی بو ، دەرگەی ئاسایی و دەرگەی مەترسی. ئێستاش چەرخی زەمان هەر وا دەسوورێ". هەر ئەوەندە.

پەیوەستەکان:

- وێنەی سەر بەرگی دیوانی سۆران.
- بەرگی ناسنامەی کتێبەکە.
- **هۆنراوەی وەرەساقی.**